

تحلیلی بر شیوه علمی
آیت‌الله العظمی میلانی
در گفت‌وگو با
حجت‌الاسلام والمسلمین
محمدحسن ربانی بیرجندی

درس‌هایش مخاطبان خاص داشت

شجاعت به معنای خروج از چارچوب فقه نیست، بلکه به معنای تصمیم‌گیری مسئولانه حاکم شرع در مواجهه با تغییر موضوعات و شرایط اجتماعی است. استفاده از مشورت متخصصان و توجه به واقعیت‌های میدانی، نشان می‌دهد که فتاوی آیت‌الله العظمی میلانی نه محصول انتزاع ذهنی، بلکه حاصل تماس مستقیم با متن زندگی بوده است.

در نهایت، گفت‌وگو به نقش آیت‌الله العظمی میلانی در احیای حوزه علمیه مشهد و تحول الگوی آموزشی حوزه می‌رسیم؛ الگویی که بر ادب، تسلط بر زبان فارسی، آشنایی با ادبیات و یادگیری زبان‌های خارجی تأکید داشت. نگاهی که روحانیت را برای گفت‌وگو با جامعه و جهان مجهز می‌کرد، بی‌آن‌که از هویت حوزوی فاصله بگیرد. راوی این تحلیل تاریخی و علمی، حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسن ربانی بیرجندی است؛ استاد درس خارج حوزه علمیه خراسان و پژوهشگر برجسته حوزه‌های فقه، اصول، رجال و فقه‌الحديث که با نگاهی از درون سنت حوزوی، تصویری دقیق، واقع‌بینانه و مستند از آیت‌الله العظمی میلانی ارائه می‌دهد.

تحقق علم ریشه‌دار دیده می‌شود، در حقیقت کلید فهم شخصیت علمی آیت‌الله العظمی میلانی است؛ فقهی که نه با شتاب آموزشی، بلکه با صبر، ادب و همراهی مستمر با استاد، بالید. در ادامه مصاحبه، به روش تدریس آیت‌الله العظمی میلانی پرداخته می‌شود؛ روشی که بر پیوند ناگسستنی فقه و اصول استوار بود و سطح علمی درس را فدای آسان‌سازی نمی‌کرد. درس خارج آیت‌الله العظمی میلانی، نه محفلی عمومی، بلکه مجلسی تخصصی برای فضلا و اهل دقت بود. همین سنگینی علمی، در عین حال که همه‌پسند نبود، برای شاگردان جدی، جذابیتی پایدار داشت و الگویی متفاوت از آموزش حوزوی بر جای گذاشت. بخشی از گفت‌وگو نیز، به شجاعت فقهی آیت‌الله العظمی میلانی اختصاص دارد؛ به‌ویژه در حوزه موقوفات و مسائل مستحدثه، در این روایت،

رضا رودسری | نام آیت‌الله العظمی سیدمحمد هادی میلانی، در تاریخ معاصر فقه شیعه، تنها با مرجعیت و تدریس گره نخورده است؛ او نمونه فقهی است که میان سنت سخت‌گیرانه علمی حوزه و الزامات واقعی جامعه، پیوندی عملی برقرار کرد. مصاحبه پیش‌رو، روایتی مستند و تحلیلی از این پیوند است؛ روایتی که نه در ستایش‌نامه‌های کلیشه‌ای متوقف می‌شود و نه به خاطره‌گویی صرف بسنده می‌کند، بلکه می‌کوشد چهره‌ای علمی، آموزشی و اجتماعی از یکی از اثرگذارترین فقه‌های قرن اخیر ترسیم کند. این گفت‌وگو با تحلیل

پیشینه علمی آیت‌الله العظمی میلانی آغاز می‌شود؛ عالمی که مسیر علمی خود را با حضور در نجف و ملازمت طولانی با مرحوم آیت‌الله العظمی شیخ محمدحسین اصفهانی، معروف به «کمپانی»، پی گرفت. تأکیدی که در این روایت بر «ملازمت» به مثابه شرط

ریشه شخصیت علمی آیت‌الله العظمی میلانی را باید در ملازمت طولانی با استادانی همچون آیت‌الله شیخ محمدحسین اصفهانی (کمپانی) جست‌وجو کرد. این همراهی صبورانه، نه تنها دانش، بلکه ادب، منش علمی و انسجام فکری را به شاگرد منتقل می‌کرد؛ امری که در نظام‌های آموزشی شتاب‌زده امروز کمتر دیده می‌شود